

Володимир Подрига

ЖИТТЯ ТА ТВОРЧІСТЬ ГАННИ СУПРУНЕНКО

(до 135-річчя від дня народження поетеси)

Суспільно-політичні події початку ХХ століття, передовсім революція 1905–1907 років, вплинули на хід історії, розвиток українського письменства, долі літераторів, стали джерелом натхнення, творчості, активної життєвої позиції, змінивши не лише світовідчуття, мислення, а й спосіб життя нашого народу.

У цей складний час особливо ініціативним було жіноцтво. Загальне суспільне збудження не оминуло ні початківців (Марію Загірню, Надію Кибальчич (Козловську), Віру Лебедову, Марійку Підгірянку), ні знаних майстрів слова (Христю Алчевську, Олену Пчілку, Надію Кибальчич (Симонову), Дніпрову Чайку), які метою життя обрали служіння рідному народові, тому більшість учителювала. Також вони долучалися до різноманітних культурно-мистецьких заходів, освітніх проектів, співпрацювали з громадськими організаціями, партіями, редакціями газет, журналів, багато писали та перекладали українською мовою твори зарубіжних письменників.

Діяльними, інтелігентними, освіченими, добродійними, людинолюбними, відданими землякам були й літераторки з Лубен, зокрема Ганна Попова, Надія Супруненко, Ганна Супруненко, Галина Орлівна, про яких мало що відомо сьогодні. І це не дивно. Матеріальна скрута, злигодні, сімейні проблеми, бурхливі доленосні події заважали творчості, однак не витруювали бажання писати, передавати власні думки і почуття за допомогою художнього слова, створювати особливу картину світу, структуруючи її національними, етнічними, авторськими концептами, що розкривають естетичні смаки, моральні орієнтири письменниць, свідчать про вірність українській літературній традиції, патріотичні почуття, любов до рідного краю, неповторне мислення.

Забуття літераторок спричинили їхні незначні за обсягом художні спадки, окремі твори з яких зберігаються сьогодні в архівах, бібліотеках Києва, Москви, Петербурга, уміщені в мало доступних газетах, журналах, альманахах, збірниках першої половини ХХ століття; колоніальна залежність України; увага науковців до значно талановитіших письменників; байдужість нащадків, які не зберігали віршів, оповідань, повістей, п'єс, нарисів, статей, листів, щоденників попередників. Проте їхньою діяльністю цікавилися краєзнавці, журналісти, намагаючись в умовах радянської цензури повернути з небуття імена

Ганна Супруненко (1883–1962) – українська письменниця, культурно-громадська діячка. Фото, поч. ХХ ст.

незаслужено забутих талантів рідного краю. Завдяки тривалій праці ентузіастів, передовсім Бориса Ванцака і Петра Ротача, зібрано й збережено цінний матеріал, який потрібно використати для створення ґрунтовних досліджень про згаданих лубенок.

З нагоди 135-річчя від дня народження талановитої Ганни Супруненко варто пригадати основні віхи її складного життєвого та недовгого творчого шляху, який постійно і безуспішно упродовж тривалого часу вона відновлювала, однак писала «в шухляду».

Скромний доробок поетеси свого часу привернув увагу Григорія Нудьги, який у другому томі збірника «Пісні та романси українських поетів» (1956) опублікував вірш «Робітникам». Як переконуємося з примітки, літературознавець майже нічого не знав про авторку, назвав неправильним іменем, уточнивши, що «Галина Супруненко» – псевдонім [2]. А вона жила поруч, у Києві, щоправда, підписувалася прізвиськом чоловіка – Стеллецька.

Значно більше про Ганну Супруненко змогли довідатися дослідники 1960–1970-х років, зокрема кивська вчена Леоніла Міщенко («Українські поетеси дожовтневої доби» [9], «Ганна Супруненко» [5]), полтавський красзнавець Петро Ротач («Ганна Супруненко» [12]), а особливо лубенський журналіст Борис Ванцак («Натхнення дала революція» [1]). Однак цього замало для всебічного розкриття питання місця Ганни Супруненко в українському літературному процесі перших десятиліть ХХ століття, визначення її ролі в культурному житті малої батьківщини, розуміння особливостей індивідуального стилю.

Ганна Василівна Супруненко (у шлюбі Стеллецька) народилася 1883 року в Лубнах. По батьковій лінії вона належала до забезпеченого козацького роду з Миргородщини. Її дід Йосип Іванович Супруненко (кін. ХVІІІ – перша пол. ХІХ ст.) за тривалу державну службу вдостеєний чину титулярного радника, домогся звання дворянина (1852), спільно із дружиною виховав сімох дітей – Івана, Петра, Якова, Василя, Михайла, Анастасію, Костянтина [14, с. 639].

Батько літераторки Василь Йосипович (1844–1921) працював діловодом у Хоролі, старшим нотаріусом Лубенського окружного суду, отримав чин дійсного статського радника. Обіймаючи високу посаду, жив скромно, не брав хабарів, не кривив душею. Ось як його схарактеризувала внучка Любов Григор'єва: «Дід був “безсеребренник”, дуже добрий, з відкритим ширим серцем, завжди готовий прийти на допомогу людям» [7, арк. 1]. Ризикуючи власним життям і життями дітей, під час погромів переховував удома лубенських євреїв. Бунтарі поважали нотаріуса за доброзичливе ставлення до простолюду, чесну працю, гуманність, тому в періоди вибуху гніву оминали його садибу.

Мати, імені й дат життя якої встановити не вдалося, була росіянку (найімовірніше, походила зі зросійщеної української родини), володіла кількома іноземними мовами, писала вірші. Після її раптової смерті осиротіло п'ятеро дітей – Петро, Надія, Іван, Віра, Ганна. За спогадами Любові Григор'євої, відтоді молодшими, особливо Ганною, опікувалася старша на десять років Надія (близько 1875–1930-ті рр.), яка, хоч і була інвалідом дитинства, усе ж наводила лад у хаті, брала участь у таємних гуртках, працювала вчителькою, їздила на конференції, співпрацювала з редакціями лубенських газет, займалася громадськими справами, тобто думала насамперед про інших, а вже потім про себе, бо була справжньою інтелігенткою [7, арк. 1].

¹ У довідках і статтях про Ганну Супруненко, а також автобіографії зазначено, що вона народилася 1888 року. Але це не так. За спогадами Любові Григор'євої, вона з'явилася на світ 1883 року [7, арк. 16]. Помилку, що закралася під час перепису в 1930-х роках, згодом не було виправлено.

Відсутність господині спричинила зміни в родині Супрунєнків, члени якої не влаштовували днів народжень, не святкували багатьох православних празників, не дотримувалися українських звичаїв, не ходили до церкви. Ось як про це пригадувала Любов Григор'єва: «А дід був християнином у філософському розумінні... В церкву не ходив, сам не говорив і дітей до того не привчив. Тільки й того, що на Паску пік паски, а на Різдво влаштовував онукам ялинку і дарив колядникам, а коли й батюшці з дяком, те, що полагалося за звичаєм» [7, арк. 2]. Звичайно, усе це сприяло прихильності його дітей, особливо Петра² та Надії, до популярної на той час марксистської і соціал-демократичної ідеології, тому вони брали участь у революційних подіях 1905–1907 років. Під їхнім впливом, а також за участі лубенської народної вчительки Софії Мневської³ формувався світогляд Ганни Супруненко, яка рано зрозуміла, що потрібно змінювати суспільство, дбати про простолюду; згодом, з утвердженням радянської влади в Україні, виховувала школярів і власних дітей відповідно до норм нової ідеології.

Однак літераторка, самотужки опанувавши мову, письменство, історію рідного народу, не цуралася української справи, організовувала читання творів національних письменників, брала участь у різноманітних ювілейних заходах, панахидах, зокрема їздила до Полтави на відкриття пам'ятника Іванові Котляревському (1903), долучалася до поховання Надії Кибальчич (Симонової) (1918) тощо.

Закінчивши Лубенську жіночу гімназію, Ганна Супруненко з подругою Софією, яка згодом стала дружиною брата Петра, вчителювала у Криму (1904), була слухачем Вищих жіночих курсів у Москві (1905). Потяг до знань, бажання пізнавати нове змусили її шукати шляхи самовдосконалення, тому навчалася на історичному відділенні Одеських жіночих курсів (1907), обіймала посаду вчительки російської школи в Латакії⁴ (1908).

Пливучи на кораблі до Палестини, дівчина познайомилася з майбутнім чоловіком – археологом Гнатом Стеллецьким (1878–1949). Їхня зустріч змінила життя обох. Повінчавшись у Києві (1909), подружжя переїхало до Москви, де Ганна Василівна навчалася в археологічному інституті (1910–1914), створила власний приватний дитячий садок (1915–1916).

² Навчаючись на юридичному факультеті Київського університету, брав участь у таємних зборах революційно налаштованої молоді, за що був ув'язнений до Лук'янівської в'язниці, а згодом – Харківської тюрми. Працював присяжним повіреним. Помер у Лубнах на початку 1920-х рр. під час епідемії тифу [7, арк. 1, 2, 21, 24].

³ Спільно з нею Ганна Супруненко в домашніх умовах тиражувала заборонену в Російській імперії літературу революційного змісту [13, с. 25].

⁴ Нині перебуває у складі Сирії.

Непорозуміння із Гнатом Стеллецьким стало причиною її повернення до Лубен, де працювала у приватній гімназії О. М. Климової (1916–1917). Невдовзі життя налагодилося: на постійне проживання до міста переїхав чоловік, підростали доньки, народився син. Дещо засмучували тривалі експедиції Гната Яковича Лубенщиною впродовж 1918–1919 років, із яких він повертався втомлений, проте окрилений, бо зміг відшукати чимало цінних речей для новоствореного музею в зруйнованих поміщицьких маєтках.

Знаючи, що голова родини, ризикуючи життям, безкорисливо рятує матеріальні цінності високої художньої вартості, Ганна Василівна бажала й собі долучитися до цього важливого заходу, однак, піклуючись про дітей, змушена була відмовитися від задуму. Любов Григор'єва пригадувала: «І десь у тому коловороті між пожежами і стріляниною, на селянській підводі, в обмінку з книгами і фарфоровими вазами, голодний і щасливий батько. Бо рятував для людства світові цінності науки і мистецтва. Сусідки східно питали маму: “Що він за це має? Що їдять його діти? Чи був у них сьогодні обід?” Обіду не було, бо в цей день усі просиділи у погребі, бо була стрілянина. Червоні вигонили зелених. А мама під цю стрілянину бігала на базар, роздобула кукурудзяну паляницю... І більш усього їй хотілося б бути на тій підводі разом з батьком, рятувати цінності для людства. Та малеча міцно зв'язала їй руки, і мама думала про себе в останню чергу» [7, арк. 3]. Це були чи не останні миті щастя літераторки в шлюбі, що за кілька років завершиться спокійним неофіційним розлученням. Життєві дороги подружжя розійдуться, проте не назавжди, бо впродовж 1920–1930-х років вони час від часу зустрічатимуться, узгоджуючи ті чи ті питання, пов'язані з вихованням і навчанням дітей.

У шлюбі із Гнатом Стеллецьким Ганна Василівна народила Любов (Волю) (1910–1991), Злату (1912–1999), Доната (1917–2000). Любов Гнатівна Стеллецька (в одруженні Григор'єва), закінчивши Лубенську другу семирічну та будівельну школи, навчалася в Київському художньому інституті (1927–1932), працювала в Київській художній школі, співробітничала з редакціями дитячих журналів, ілюструвала збірки творів українських письменників, створила дві книги для дітей, була членом Спілки художників України (1944). Злата й Донат Стеллецькі здобували професію в авіаційному технікумі, що розташовувався неподалік Москви. Злата Гнатівна літала на планері, а після війни була фотографом [7, арк. 14зв]. Сліди Доната Гнатовича загубилися, відомо, що він брав участь у Другій світовій війні, нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня. Сьогодні їхні нащадки живуть в Україні та Росії.

Та як би там не було в особистому житті, Ганна Супруненко не полишала педагогічної діяльності: трудилася в шкільному відділі Лубенської повітової управи (1917–1919), на курсах ліквідації неграмотності червоноармійців при Лубенському евакопункті (1919–1920), завідувала Снітинським дитячим будинком (1921–1923), учителювала в школах сіл Хорішки, Вороньки, Хомутець, Войтове (1923–1929), викладала фахові дисципліни студентам Лубенського педагогічного технікуму (1929–1931), працювала вчителькою в Березані (1931–1936).

Особливо складним був 1921 рік. Тоді Ганна Василівна очолювала Снітинський дитячий будинок, дбала про сиріт, власних дітей, а також прибулуд, які шукали їжу й тимчасове житло. Під час голоду вона підгодовувала малечу кульками з подрібненого печеного цукрового буряку й житнього борошна, борщем із м'ясом ворон, цвітом білої акації [7, арк. 29–29 зв]. Незважаючи на труднощі, навчала й виховувала учнів на високому професійному рівні, залучала до участі в художній самодіяльності.

Ганна Супруненко була освіченою особистістю, володіла французькою, німецькою, російською мовами, читала твори українських і зарубіжних письменників, а вірші Тараса Шевченка, Леоніда Глібова, Степана Руданського, Івана Франка, Олександра Олеся вивчала напам'ять, часто декламувала вихованцям.

Закінчивши заочне відділення Київського педагогічного інституту (1936), переїхала до Києва, де працювала на робітничому факультеті Київського інженерно-меліоративного інституту, у школах міста, на курсах піонерських вожатих тощо.

Ганна Супруненко була високоосвіченою, моральною особистістю, уміла любити, прощати, підтримувала товариські стосунки з колишнім чоловіком, тісно спілкувалася з Надією Кибальчич (Симоною), Любов'ю Яновською, Ганною Поповою, Галиною Орлівною, була знайома із Климом Поліщуком, Михайлом Івченком, Людмилою Коваленко, Мусієм Кононенком.

Виховуючи трьох дітей, ледве зводячи кінці з кінцями, вона дбала про подруг: на початку 1920-х років у своєму лубенському помешканні прихистила Ганну Попову з донькою та внучкою; надсилала посилки із продуктами Софії Мневській і Галині Орлівні до Казахстану, хоч, як зізнавалася в листі від 27 червня 1932 року, «з продуктами [була] велика скрута» [15, с. 46]. Варто додати, що згодом вона дбала про безнадійно хвору Галину Орлівну, домовлялася про зустрічі з лікарями, відвідувала подругу в клініці, готувала їжу.

Вийшовши на пенсію, Ганна Василівна жила в родині доньки Любові Григор'євої у Києві, де й померла 21 травня 1962 року. Похована на Байковому цвинтарі.

Хист до віршування Ганна Супруненко перейняла від матері, яку майже не пам'ятала. Спочатку писала російською, згодом – українською. Поезії, переклади й переспіви публікувала в газеті «Земля і воля», журналах «Літературно-науковий вістник», «Нова громада», «Терновий вінок», декламаторі «Розвага», антології «Українська муза» (1905–1908). Окремі твори авторки часто передруковувалися. Зокрема, за її життя вірш «Робітникам» був уміщений у збірці революційних пісень «До боротьби!» (1917), низці читанок (1920-ті рр.), книзі «Пісні та романи українських поетів» (1956. – Т. 2).

Вірші Ганни Супруненко після її смерті час від часу публікувалися в збірниках, як-от «Тридцять українських поетес» (1968), «Антологія української поезії» (1984. – Т. 3), друкувалися в лубенській районній газеті (1972).

Чимало творів літераторки, передовсім віршів, п'єс, нотаток, не було видано. Її архів зберігався в Любові Григор'євої та згорів під час пожежі [7, арк. 25]. Кілька віршів, що не були оприлюднені, донька записала з пам'яті – «Мені снилось – в далекій холодній Москві», «Мов з тополеньки листочок»; перший побачив світ у лубенській районній газеті (1972), інший до сьогодні знаходиться в рукопису.

Хоч літературна діяльність Ганни Супруненко через об'єктивні причини (голодомори, нестатки, виховання дітей без допомоги чоловіка, піклування про літнього німецького батька, розлучення, репресії, відірваність від літературного життя країни) припинилася, усе ж вона має хронологічні межі.

Перший період творчості, що тривав упродовж першого десятиліття ХХ століття, був найпродуктивнішим, саме тоді поетеса писала вірші, перекладала та переспівувала твори зарубіжних письменників, друкуючи їх у часописах.

Другий період припав на 1910–1916 роки. У цей час Ганна Супруненко мала можливість продовжувати літературну діяльність, поліпшувати індивідуальний стиль, однак відмовилася від творчості, цілком віддавшись родині. Не сприяло натхненню й російськомовне середовище Москви, де вона жила.

Третій, лагетний, період творчості продовжувався з 1917 до 1962 року. І хоч Ганна Василівна, як стверджувала Любов Григор'єва, іноді писала вірші, п'єси, нотатки, перекладала, усе ж не брала участі в письменницькому процесі країни, не публікувалася. Найчастіше вона читала власні твори подругам, передовсім Ганні Поповій, Софії Мневській, Софії Супруненко. Сенсом її життя стали діти й вихованці, яких безмежно любила, про яких ненастанно піклувалася, у клопотах забуваючи про зраду чоловіка, труднощі.

Аналіз скромного віцілого віршованого доробку Ганни Супруненко дозволяє констатувати: поетеса була талановита особистість із реалістичним світовідчуттям, що позначилося на індивідуальному стилі.

І хоч в окремих творах вона використовувала народнопоетичні зображально-виражальні засоби, символи, мотиви, образи, що свідчать про тяжіння до поетики українського романтизму, усе ж опрацьовувала громадянські мотиви, порушувала проблему бідності, соціальної нерівності, неволі народу, бездержавності України, замислювалася над нагальними питаннями свого часу, потребою боротьби за краще життя, права і свободи.

Примітними рисами її поезій є діалог автора з читачем, спонукування до дій («Робітникам», «Народе мій!...»), філософське осмислення життя, нагальних проблем часу («Робітникам», «Народе мій!...», «На селі»), моральних і естетичних категорій («Здалека», «Краса», «Мовчання»), реалістично-натуралістичне зображення сірих буднів простолюду («На селі»), інтимність («Гамма»), недомовленість («Я»), оптимізм («Робітникам», «Народе мій!...», «Я»).

Поетеса не відривалася від української літературної традиції, започаткованої романтиками, проте віддавала перевагу реалізму, поєднуючи його з елементами модернізму, риси якого переймала, перекладаючи твори зарубіжних письменників. У її віршах примітні екзистенційні мотиви, однак сум не глибокий, безнадія не тотальна, а мотив смерті ледь окреслений. Усе це свідчить про сильну оптимістичну натуру авторки, загартовану життєвими випробуваннями.

Досить плідно Ганна Супруненко працювала в жанрі громадянської лірики. У віршах «Робітникам», «Народе мій!...» (1905) вона, солідаризуючись із Тарасом Шевченком, Іваном Франком, висловила думку, що пригноблені працюючі українці повинні боротися за власну волю і незалежну країну. Закликаючи співвітчизників розпочати бій, зруйнувати темне царство, побудувати нове життя, її лірична героїня вірить, що окупи рабства буде розірвано, «прийде час – і вільна Україна / Життям широким, славним живе...» [23, с. 240]. Варто відзначити, що твір «Робітникам», написаний під впливом популярного на початку ХХ століття «Інтернаціоналу», був не менш відомим, часто переписувався та передруковувався.

Реалістично, навіть дещо натуралістично у вірші «На селі» (1908) Ганна Василівна змалювала жалке існування українських хліборобів на початку ХХ століття, наголосивши на бідності, через яку вони озлобились, стали лютими, тобто виродилися морально. Увіразнюючи мотив недолі народу, вона використала низку слухових образів («собака голодна гарчить», «дитина побита кричить», «Жінка десь лається», «чуть плач»). Важливу роль у розкритті мотиву бідності селян, змін їхніх характерів відіграють деталі одягу («Одіж обірвана, висить шмаття»), лаконічні портрети («нечупарні, смугляві дівчата», «Хмуре обличчя»), психологічні портрети («Парубок мовчки вертається з поля», «Погляд бай-

дужий»), образи-реалії («Похилились хати», «П'яний упав», «Деся колотнеча <...>, / Жінка розхристана з хати біжить»), численні риторичні запитання («Де її випасти?», «Господи! доки ще буду терпіть?»), оклики («Паші нема!», «Господи!»).

Необхідно зазначити, що на художніх особливостях аналізованого твору позначився вплив поезики Павла Грабовського, частково Тараса Шевченка. Його характерною ознакою є інтертекстуальна антитеза, за допомогою якої відбувається своєрідний діалог між поколіннями майстрів слова. Ганна Супруненко, знаючи вірші Тараса Шевченка, застосувала прийом гри образами, мотивами, тому написане нею є протилежним за змістом і тональністю до сказаного попередником: «Вбоге село. Похилились хати. / Злісно собака голодна гарчить...» [23, с. 240] (Ганна Супруненко) – «Село на нашій Україні – / Неначе писанка: село / Зеленим гаєм поросло; / Цвітуть сади, біліють хати...» [26, с. 9] (Тарас Шевченко); «Йдуть нечупарні, смугляві дівчата, / Чуть, як дитина побита кричить» [23, с. 240] (Ганна Супруненко) – «Співають ідучи дівчата» [25, с. 177] (Тарас Шевченко). У такий спосіб поетеса не лише змушує читачів мислити, розкодовувати текст, а й перейматися порушеними проблемами, адже лише на протиставленні світлого й радісного – темного та сумного формуються стійкі почуття, враження, що не забуваються, увиразнюються образи, архетипи, концепти, розкриваються їхнє значення.

Окремою групою віршів Ганни Супруненко є ті, в яких по-філософськи й у відповідності до національної традиції осмислено моральні та естетичні категорії, риси вдачі, особливості сприймання світу ліричними героями.

Проблему внутрішньої і зовнішньої краси людини авторка порушила у творі «Краса». Інтерпретуючи народний вираз «золоте серце», вона створила образ не красивої дівчини, яка, хоч і не має матеріального багатства, мешкає в облупленій хаті, усе ж відзначається щирістю, чуйністю, добротою, тому «Здається першою красунею...» [23, с. 244]. Як переконуємося, переосмислюючи уявлення українців про красу, поетеса опрацювала типовий для національного мислення мотив серця, втіливши його у відповідному образі.

Ганна Василівна художньо осмислила й відомий афоризм «Велике видно здалека», створивши його авторську форму «Здалека все кращим здається». Вона вважає, що людині достатньо подивитися на якийсь об'єкт здалека, щоб назавжди закарбувати в пам'яті, а згадуючи його, сповнюватися радістю.

У вірші «Мовчання» літераторка висловила погляд на проблему розлучення колись закоханих одне в одного чоловіка й жінки, вважаючи, що, коли немає надії на порозуміння, краще стримувати себе, мовчати, тамувати смуток, бо виправдання можуть рани ще більше.

Неповторною є низка інтимних поезій Ганни Супруненко. У творі «Гамма» вона змалювала образ

закоханої ліричної героїні, яка окрилена своїм обранцем, тому відкидає сумніви, віддається почуттю, вважаючи, що «Велике, могутнє, всесильне кохання» [23, с. 243] здатне змінити й ошасливити кожного.

У поезії «Я» літераторка створила власний образ активної особистості, котра, як і кожна жінка, пережила душевне потрясіння, проте не втратила життєрадісності, здатності кохати, мріяти, сподіватися.

У творі «Мов з тополеньки листочок», написаному під впливом поезики українських балад і пісень про кохання, розкривається образ самотньої ліричної героїні, яка тривалий час вірно чекає милого, сподіваючись, що він повернеться.

Зберігся й вірш «Мені снилось – в далекій холодній Москві» (1924), у якому поетеса передала сум, плач із приводу смерті Володимира Леніна. Зазначивши, що він житиме в серцях спартаків (піонерів), наголосила на присязі виконати заповіти.

Ганна Супруненко жила й формувалася як літератор у складний час, тому не досягла високої поетичної майстерності, успіху, усе ж вона відбулася як мати, бабуся, подруга, педагог, високодуховна й освічена особистість. У її громадянських, філософських, інтимних віршах поєднано риси поезики реалізму, натуралізму, частково романтизму та модернізму, осмислено твори письменників-попередників, зразки фольклору; проглядається глибоке розуміння соціальних процесів початку ХХ століття, особливостей психології співвітчизників, створено образ людяної, мудрої, оптимістичної і діяльної ліричної героїні – alter ego авторки, для якої важлива незалежна Україна, свобода, благополуччя та щаслива доля рідного народу. Письменниця переконана, що він подолає труднощі, відродиться духовно, здобуде волю, створить незалежну державу.

Література

1. Ванцак Б. Натхнення дала революція / Б. Ванцак // Ленінська зоря. – 1972. – 22 квітня. – С. 4.
2. Галина⁵ Супруненко : [короткі біографічні відомості, бібліографія] / [Без підпису] // Пісні та романи українських поетів : у 2 т. – К. : Рад. письм., 1956. – Т. 2. – С. 341.
3. Ганна Супруненко : [біографічна довідка] / [Без підпису] // Антологія української поезії. – К. : Дніпро, 1984. – Т. 3. – С. 248.
4. Ганна Супруненко : [біографічна довідка] / [Без підпису] // Українська муза. – 1908. – Вип. 11. – С. 1100.
5. Ганна Супруненко : [біографічна довідка] / Л. І. Міщенко // Тридцять українських поетес : антологія. – К. : Рад. письм., 1968. – С. 238.

⁵ У збірникові помилково вказано Галина замість Ганна.

6. Ганна Супруненко : [біографічна довідка] / [Без підпису] // Калинове гроно : антологія. – Полтава : Полтав. літерат., 1998. – Т. 1. – С. 79.
7. Григор'єва Любов. Письма-воспоминания... о своей матери : [рукописи] // Архівний відділ виконавчого комітету Лубенської міської ради. – Ф. 62. – Оп. 1. – № 19. – 36 арк.
8. Капельгородський П. На лубенському літературному гробовищі / Пилип Капельгородський // Життя й революція. – 1928. – № 10. – С. 115–125.
9. Міщенко Л. Українські поетеси дожовтневої доби / Леоніла Міщенко // Тридцять українських поетес : антологія. – К. : Рад. письм., 1968. – С. 3–30.
10. Нудьга Г. Спільними зусиллями / Григорій Нудьга // Літературна газета. – 1958. – 5 грудня. – С. 2.
11. Орлівна Г. Лист Г. В. Стеллецькій (14.1. [19]55) / Г. Орлівна // Український засів. – 1995. – Ч. 7–9. – С. 56.
12. Ротач П. Ганна Супруненко / П. Ротач // Архіви України. – 1969. – № 1. – С. 112.
13. Ротач П. Лубни. Кулябки, 18 (Стежками життя Галини Орлівни) / Петро Ротач // Український засів. – 1995. – Ч. 7–9. – С. 23–64.
14. Список дворян, внесених в Полтавскую родословную книгу Полтавской губернии в 1898 году. – Полтава : Типо-литогр. Полтавского губернского правления, 1898. – 792 с.
15. Стеллецька Г. Лист С. Г. Мневській (27.6.1932) / Ганна Стеллецька (Супруненко Ганна) // Український засів. – 1995. – Ч. 7–9. – С. 46.
16. Стеллецька Г. Лист Я. З. Возному (19.3.1955) / Ганна Стеллецька (Супруненко Ганна) // Український засів. – 1995. – Ч. 7–9. – С. 56–57.
17. Супруненко Г. Автобіографія учит. Стеллецької А. В. [рукопис] // Архівний відділ виконавчого

комітету Лубенської міської ради. – Ф. 62. – Оп. 1. – № 18. – 1 арк.

18. Супруненко Г. На селі ; Коваль ; Мить ; Гамма ; Здалека [вірші] / Ганна Супруненко // Українська муза. – 1908. – Вип. 11. – С. 1100–1102.
19. Супруненко Г. Народе мій!.. ; Мені снилось – в далекій холодній Москві // Ленінська зоря : газета. – Лубни, 1972. – 22 квітня. – С. 4.
20. Супруненко Г. Робітникам («Ви, що терпіли од віку й до віку») / [Без підпису] // До боротьби! : збірник революційних пісень. – Лубни : Друкарня Б. Левітанського, 1905. – С. 9.
21. Супруненко Г. Робітникам [вірш] / Т.⁶ Супруненко // Пісні та романси українських поетів : у 2 т. – К. : Рад. письм., 1956. – Т. 2. – С. 230.
22. Супруненко Г. Робітникам ; Народе мій ; На селі : [вірші] / Ганна Супруненко // Калинове гроно : антологія. – Полтава : Полтавський літератор, 1998. – Т. 1. – С. 79–80.
23. Супруненко Г. Робітникам ; Народе мій ; На селі ; Коваль ; Здалека ; Мить ; Гамма ; Я ; Краса ; Мовчання : [вірші] / Ганна Супруненко // Тридцять українських поетес : антологія. – К. : Рад. письм., 1968. – С. 238–244.
24. Супруненко Г. Робітникам ; Я ; Краса : [вірші] / Ганна Супруненко // Антологія української поезії. – К. : Дніпро, 1984. – Т. 3. – 248–249.
25. Шевченко Т. Твори : у 14 т. / Тарас Шевченко. – 2-е вид. – Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1961. – Т. 2. – 316 с.
26. Шевченко Т. Твори : у 14 т. / Тарас Шевченко. – 2-е вид. – Чикаго : Вид-во Миколи Денисюка, 1962. – Т. 3. – 400 с.

Ганна Супруненко

АВТОБІОГРАФІЯ, ВІРШІ⁷

Автобіографія учит. Стеллецької А. В.⁸

С. 1

Родилась в 1888 г. в гор. Лубнах. Отец – нотариус Луб. Окр. Суда (умер в 1921 г.). Училась в Луб. Жен. Гимназии. Окончила 8 классов. Была на историческом отделении Одесских женских Пед. курсов. В 1905 г. была в Москве на Высш. Жен. Курсах. В 1907–8 г.г. была в Палестине учит. русской школы в гор. Латтакии. В 1909 вышла замуж. Муж – ученый археолог, был профессором Моск. Археолог. Института (сейчас пенсионер). В Москве окончила Археолог.

лог. Ин-тут в 1914-м году. В Москве имела свой офиц. разрешенный Детский Сад.

⁶ У збірникові помилково Т. замість Г.

⁷ Автобіографію та вірші підготував до друку *Володимир Подриса*.

⁸ Написана у 1945–1949 рр. на двох аркушах учнівського зошита в клітинку фіолетовим чорнилом. Текст збереженого першого аркуша друкується мовою оригіналу без змін. Над заголовком приписка кульковою ручкою синього кольору: «Автобіографія Ганни Василівни Супруненко (Стеллецької), Л. Григор'єва, 1971». Авторські скорочення не коментуються, вони зрозумілі без додаткових пояснень.

